

Feierliche Abendmusik

für Gesang Flöte und Harfe

(Flöte: auch kleine Flöte und Alt Flöte in G)

Tekst: Hermann Hesse

Allegro

Andante

Adagio

De Feierliche Abendmusik werd gecomponeerd begin jaren zeventig van de vorige eeuw voor het Gydli Trio bestaande uit Maja Schermerhorn (zang), Jack Brassé (fluit) en Emily Heyens (harp).

Het Gydli Trio voerde in maart 1973 dit werk uit in Maastricht en Amsterdam.

(Gezien de moeilijkheidsgraad van het werk en de investering in de voorbereiding zullen er meer uitvoeringen zijn geweest; data en plaatsen zijn niet bekend).

Tijdens een van de concerten is een radio-opname gemaakt die later ook door de nationale radio is uitgezonden.

Het werk geeft enige raadsels op.

Een van de doelstellingen van de Stichting Matty Niël is het in digitale muzieknotatie omzetten van die composities van Niël die – tot dan – enkel in handschrift bestaan.

In 2020 werd besloten dat ook te doen met de Feierliche Abendmusik.

Tijdens het digitaliseren van dit werk viel het Robert Weirauch op dat een gedeelte van de tekst moest ontbreken gezien de grammaticale onjuistheid in de aansluiting van woorden in de tekst.

Hij had gelijk. In het derde deel ontbreekt bij Niël het gedeelte:

*In mir und außer mir
Ist ungeschieden, Welt und ich ist eins.
Wolke weht durch mein Herz,
Wald träumt*

In de volledige tekst is te zien dat door deze coupure het woord *weht*. (met punt!) wordt gevolgd door *meinen Traum*.

En inderdaad zou in de woordvolgorde

*Wald rauscht und Strom, und durch der regen Seele
Nachtblauen Himmel Wetterleuchten weht
meinen Traum,*

het woord *Traum* onderwerp zijn en daarmee de verbuiging *mein* moeten hebben.

3. Adagio

Traum gibt, was Tag verschloß;
Nachts, wenn der Wille erliegt,
Streben befreite Kräfte empor,
Göttlicher Ahnung folgend.
Wald rauscht und Strom, und durch der regen Seele
Nachtblauen Himmel Wetterleuchten weht.
In mir und außer mir
Ist ungeschieden, Welt und ich ist eins.
Wolke weht durch mein Herz,
Wald träumt meinen Traum,
Haus und Birnbaum erzählt mir
Die vergessene Sage gemeinsamer Kindheit.
Ströme hallen und Schluchten schatten in mir,
Mond ist und bleicher Stern mein vertrauter Gespiele.
Aber die milde Nacht,
Die sich über mich mit sanftem Gewölke neigt,
Hat meiner Mutter Gesicht,
Küßt mich lächelnd in unerschöpflicher Liebe,
Schüttelt träumerisch wie in alter Zeit
Ihr geliebtes Haupt, und ihr Haar
Wallt durch die Welt, und es zittern
Blaß aufzuckend darin die tausend Sterne.

De partituur die de stichting heeft is een kopie van het handschrift van Niël waarop (door een vreemde hand?) een bladnummering is toegevoegd. Niël heeft de bladen 1-3 in het klein genummerd en daarna is zijn nummering (als die er al is) op de kopieën niet meer te zien. De met forse viltstift toegevoegde bladnummering is uiterst verwarrend.

-Allegro: na de nummering 1 t/m 3 van Niël volgt in viltstift het getal 4.

-Andante: 1-4 en dan 8-11 (!?) blz 2 heeft ook het getal 5, blz 3 het getal 6 en blz 4 het getal 7, wellicht daardoor verder met 8(?)

(In de laatste telling zou blad 1 van dit deel geen getalsaanduiding hebben, want na blz 4 van deel 1 volgt pas 5 op blz 2 van deel 2)

-Adagio: 13 (waar is blad 12 ?)-21

Dat de volgorde van de bladen in deze orde juist is kan uit de genoteerde tekst van Hesse worden afgeleid. De muziek volgt de oorspronkelijke tekst met uitzondering van het genoemde ontbrekende gedeelte.

De nummering van het derde deel loopt over de ontbrekende tekstdelen heen:

bladzijde 14 (*weht.*),

bladzijde 15

(*meinen Traum*).

Gezien het gegeven dat in deze partituur in pijltjes staan aangegeven wat de fluitpartij is, mag wellicht worden aangenomen dat de stichting een kopie heeft van de partituur van waaruit Jack Brassé gespeeld heeft (Er zijn geen partijen van dit trio).

Tevens zijn er – in een groot viltstift-handschrift – toevoegingen opgenomen die vrijwel allemaal tempowijzigingen betreffen (met name sostenuto(gedragen) gevolgd door a tempo).

Aangezien deze (in forse viltstift) toevoegingen ook in de schetsen zijn aan te treffen moet er van worden uitgegaan dat deze van Niël zelf zijn.

De stichting beschikt over de opname van de Feierliche Abendmusik die van de uitvoering is gemaakt. Ook in deze opname ging de muziek van bladzijde 14 over in bladzijde 15 en ontbreekt het reeds genoemde tekstgedeelte.

Het autograaf van de Feierliche Abendmuziek, samen met vrij uitvoerige schetsen bevindt zich in het Nederlands Muziek Instituut.

Via een bevriende relatie in Den Haag beschikt de stichting over kopieën daarvan.

Dat leverde twee verassingen op.

Ten eerste is het handschrift identiek aan de kopie van de stichting. Met andere woorden: ook hier ontbreekt het bewuste tekstgedeelte.

Ten tweede bestaan de vellen schetsen uit bladen met veel fragmenten, doorhalingen, en zelfs een gedeelte van een ander werk (mannenkoor, harp, orgel piano met het opschrift Choral), maar ook met twee bladen zonder enige correctie en in netschrift geschreven met de tekstdelen:

*In mir und außer mir
Ist ungeschieden, Welt und ich ist eins.
Wolke weht durch mein Herz,
Wald träumt.*

Waar toe leidt dit?

-Zijn om onverklaarbare redenen die twee bladzijden (ik noem zie 14a en 14b) niet in de partituur terechtgekomen?

Merkwaardig is dat de viltstiftaanduidingen betreffende de tempowijzigingen ook op de bladzijden 14a en 14b voorkomen maar daar de bladnummering ontbreekt (ook de pijltjes bij de fluitpartij ontbreken). Blijkbaar is de bladzijde-nummering op een later tijdstip toegevoegd dan de tempowijzigingen.

Het ontbreken van muziek en tekst zou Niël toch moeten zijn opgevallen tijdens de repetities van dit werk (als hij daarbij aanwezig is geweest), of tijdens de uitvoering in Maastricht (als hij die heeft bijgewoond) of tijdens de radio-uitzending of bij het terughoren van de opname (als hij die heeft beluisterd)

-Heeft Niël die twee bladzijden uit de originele partituur verwijderd alvorens die aan de uitvoerders te geven?

De teksten van de eerste twee delen zijn compleet door Niël vertoond. Waarom zou Niël de tekst van de door hem zeer bewonderde Hesse in het derde deel aanpassen door een gedeelte van de tekst weg te laten? En waarom juist deze tekst?

Verder sprak Niël te goed Duits om de daardoor ontstane grammaticale onjuistheid te laten staan.

En zelfs dan: waarom zou hij dat hebben gedaan?

Niets op 14a en 14b wijst op een breuk in de compositie met het voorafgaande en/of volgende gedeelte.

Besloten werd contact te zoeken met de uitvoerenden. Jack Brassé en Emily Heyens zijn inmiddels overleden. Het lukt de stichting in 2020 in contact te treden met Maja Schermerhorn. Zij kon zich, begrijpelijkerwijs na ruim vijftig jaar, niet meer herinneren of Niël de repetities, en of de concerten had bijgewoond.

Verbaasd was ze wel over de opmerking dat er twee bladzijden ontbraken. Ook dat is niet zo verwonderlijk. Het gedeelte (bladzijde 14) eindigt in de partituur met de tekst:

*Wald rauscht und Strom, und durch der regen Seele
Nachtblauen Himmel Wetterleuchten weht.*

onderaan de bladzijde met een groot rallentando en een fermate (een vertraging in de teltijd met een daaropvolgende langere stilte).

Op bladzijde 15 volgt boven aan de bladzijde met een maatwisseling en een a tempo (weer in de tijd tellen) het gedeelte

meinen Traum

Met enige onoplettendheid is hier muzikaal een nieuw begin (bladzijde 15) na een voorafgaand einde (bladzijde 14). Te meer daar ook bladzijde 14b onderaan de pagina eindigt met een rallentando (vertragen) sostenuto (gedragen) en een fermate (stilstand in tijd).

Uiteraard zijn de twee ontbrekende bladen naar de zangeres gezonden.

Het uitermate plezierige contact met Maja Schermerhorn bracht de stichting niet verder.

Na lang delibereren is besloten de twee pagina's 14a en 14b in de digitale muziek notatie op te nemen met de opmerking dat deze twee bladzijden in de partituur zoals die zich bevindt in het NMI en in die van de uitvoerders ontbreken.

Kortom: ook nauwkeurig onderzoek leidt niet tot een beantwoording van de bovenstaande vragen die de compositie oproept. De ware toedracht die tot deze situatie heeft geleid zal wel altijd een raadsel blijven.

Dit anders gezegd, en om met Hesse te spreken (uit het Andante):

‘Nirgend ist Sinn, nirgend ist sicheres Ziel ‘

JSL

18 09 2021